

Litgens sco indicaturs da la qualitat da l'aria

■ (cc) Quant buna che l'entira qualitat da l'aria è e co ch'ella è sa midada, sa lascha giuditgar a maun da litgens (Flechten) e vi da bostgs isolads. En la Val dal Rain grischuna è vegnidas fatgas dapi l'onn 1986 sin l'entira surfatscha trais categorisaziuns da la qualitat da l'aria cun agid da litgens.

Las retschertgas mussan: Nua ch'igl existiva pli baud ina qualitat da l'aria nauscha u fitg nauscha è la situaziun sa meglierada marcantamain. Ma deplorablmain èn regredidas – en cumparegliaziun cun pli baud – er las surfatschas cun ina qualitat da l'aria fitg buna.

Ils litgens mussan l'effect da la contaminaziun sin ils organissemms

Aria contaminada che cuntegna substanzas nuschaivlas pregiuditgescha la sanadad da las plantas, dals animals e dals umans. Cun agid da metodas tecnicas pon las singulas substanzas nuschaivlas en l'aria vegnir mesiradas exactamain. Perquai ch'ins na po dentant mai mesirar tut las substanzas da la maschaidda da substanzas nuschaivlas en l'aria sa lascha l'effect da quellas sin ils organissemms giuditgar mo indirectamain tras metodas tecnicas. Qua gida la metoda da la bioindicaziun tras litgens – ina biocenosa da algas e da bulieus. Ils litgens sa nutreschan exclusivamain da substanzas en suspensiun e da particlas ch'èn avant maun en l'aria da respirar natirala. Els reageschan pia en ina moda fitg sensibla envers las contaminaziuns da l'aria.

Il dumber da litgens e la diversidad da las spezias èn vegnids dumbrads l'onn 2011 vi da bostgs da feglia da la Val dal Rain grischuna. La surfatscha vegn repartida en zonas da contaminaziun che tanschan da «grevezza totala fitg pitschna» fin a «grevezza totala fitg gronda». Il resultat è ina charta davart la qualitat da l'aria. Sch'ins cumpareglia cun retschertgas dals onns 1986 e 1996 pon ins vesair durant tgenin temp che la qualitat da l'aria ha gi in effect sin ils organissemms.

Success e disditgas a medem temp

Ils onns 1986 e 1996 è la qualitat da l'aria vegnida validada en ils centers Landquart e Cuir tenor la metoda d'indicaziun tras litgens anc sco «grevezza totala fitg gronda». L'onn 2011 n'han ins betg pli chattà tals territoris. Quest resultat è allegraivel e conferma l'effect che las mesiras prendidas han gi, en spezial ina sminuziun da las emissiuns dal traffic e dals stegaudaments. Ma er il sviament dal vitg da Landquart e la sanaziun da la fabrica da quadrels da Landquart vegnan ad avair gidà a meglierar la qualitat da l'aria.

Tar ils litgens mussa la tendenza dentant deplorablmain in pegiurament d'important l'aria. Territoris cun ina «grevezza totala fitg pitschna» per lung da las vias da traffic ed en las regiuns abitadas da la Val dal

Litgens inditgeschan la qualitat da l'aria.

Rain èn sa sminuids ils ultims onns. Quest svilup è il pli marcant per lung da las vias chantunalas, sin ils trajects tranter ils vitgs ed en las vignas dal Signuradi. Contaminaziuns da l'aria fitg pitschnas demussan ils litgens anc oz en la Val dal Rain grischuna en las autezzas superiuras a Says ed a Zizers.

Il pegiurament da la qualitat da l'aria che vegn inditgà dals litgens na sa lascha

betg declarar dal tutfatg. Ma in basegn da spazi augmentà ha per consequenza ch'ils abitadis e las vias d'access s'extendan pli e pli. Quest squitsch da construir abitadis annullescha per part l'igienna da l'aria ch'ins ha cuntanschì grazia a mesiras tecnicas; en tscherts territoris ha el schizunt in svilup cuntrari. Il motiv per quest pegiurament da la qualitat da l'aria en las vignas dal Signuradi n'è anc betg

scleri dal tutfatg. Igl è pussaivel ch'ils fungicids che vegnan sprizzads cunter la malsogna da bulieus «sfarinussa» gioghian ina rolla. Perquai ch'i dat bulieus en ils litgens vegnan quels medemamain attatgads, moran giu per part ed inditgeschan uschia (en la metoda d'indicaziun tras litgens) in pegiurament da la qualitat da l'aria che n'ha betg gi lieu en realitad.

Bilantscha generala mussa tendenza a categorias da grevezza mesaunas

La qualitat da l'aria è sa meglierada en la Val dal Rain grischuna dapi l'onn 1986 sin 18 pertschient da las surfatschas analizadas che avevan da quel temp il pli savens ina grevezza gronda. 46 pertschient dal territori, il pli savens surfatschas che avevan ina grevezza pitschna, han oz ina qualitat da l'aria pli nauscha che anc l'onn 1986. 36 pertschient da las surfatschas na demussan nagina midada. Las analisis conferman ch'igl è necessari da prender ulteriuras mesiras per reducir vinavant la contaminaziun da l'aria. Uschia vegn la grevezza totala a sa reducir e la diversidad dals litgens vegn puspè a s'augmentar, a favur da l'uman e da ses ambient natiral.

Las chartas davart ils litgens pon vegnir chargiadas giu da la pagina d'internet da l'uffizi per la natira e l'ambient (www.anu.gr.ch) u vegnir retratgas directamain tar l'uffizi (info@anu.gr.ch). Il rapport final davart las analisis dals litgens vegn publicità probablmain la fin da l'onn 2013.